RETTENS DOM (Anden Afdeling)

28. marts 2001 *

I sag T-144/99,

Institut des mandataires agréés près l'Office européen des brevets, München (Tyskland), ved avocats R. Collin og M.-C. Mitchell, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved E. Gippini Fournier, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt,

* Processprog: fransk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 1999/267/EF af 7. april 1999 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag IV/36147 — Regler for god patentagentskik (EPI) (EFT L 106, s. 14)),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A.W.H. Meij, og dommerne A. Potocki og J. Pirrung,

justitssekretær: fuldmægtig G. Herzig,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 9. november 2000,

afsagt følgende

Dom

Relevante retsregler

1 Konventionen om meddelelse af europæiske patenter (herefter »konventionen«), der blev undertegnet i München den 5. oktober 1973, indfører et fælles retssystem for de kontraherende stater for meddelelse af patent på opfindelser.

2 Konventionen indstifter Den Europæiske Patentorganisation, som har til opgave at meddele europæiske patenter.

3 Denne organisations organer er Den Europæiske Patentmyndighed (herefter »patentmyndigheden«) og Administrationsrådet. Patentmyndigheden meddeler patenter under Administrationsrådets overvågning.

4 I henhold til konventionens artikel 134 er det kun anerkendte fuldmægtige, der er opført på den liste, som patentmyndigheden fører i dette øjemed, der kan repræsentere fysiske og juridiske personer i sager, der behandles i henhold til konventionen.

5 Den 21. oktober 1977 vedtog Den Europæiske Patentorganisations Administrationsråd to forordninger:

— Den første, der blev vedtaget i medfør af konventionens artikel 134, stk. 8, litra b), vedrører oprettelsen af et institut bestående af de personer, der er berettigede til at optræde som anerkendte fuldmægtige for patentmyndigheden (herefter »EPI«).

— Den anden, der blev vedtaget i medfør af konventionens artikel 134, stk. 8, litra c), vedrører den disciplinære myndighed, som EPI kan udøve over for de anerkendte fuldmægtige.

6 EPI er et organ, der ikke har vinding for øje, og som selv finansierer sine udgifter, navnlig via medlemskontingenter. Et af EPI's formål er at samarbejde med Den

Europæiske Patentorganisation om spørgsmål, der vedrører de anerkendte fuldmægtiges virke, herunder disciplinære spørgsmål og den europæiske egnethedsprøve, ligesom EPI sikrer, at medlemmerne overholder de gældende regler om god patentagentskik, navnlig ved at udarbejde henstillinger.

7 Alle, der er opført på listen over anerkendte fuldmægtige, er medlemmer af EPI.

8 EPI's medlemmer vælger af dens midte et råd. Rådet kan inden for de rammer, der er fastsat i diciplinærforordningen for anerkendte fuldmægtige, fremsætte henstillinger om fagetiske spørgsmål (artikel 9, stk. 3, i forordningen om oprettelse af EPI).

9 EPI's råd har på dette grundlag fastlagt regler for god patentagentskik (herefter »reglerne for god patentagentskik«).

10 Rådets direktiv 84/450/EØF af 10. september 1984 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om vildledende reklame (EFT L 250, s. 17), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/55/EF af 6. oktober 1997 for at medtage sammenlignende reklame (EFT L 290, s. 18) (herefter »direktivet«), bestemmer i artikel 3a, at sammenlignende reklame er tilladt bl.a på betingelse af, at reklamen ikke er vildledende.

11 Direktivets artikel 7, stk. 5, har følgende ordlyd:

»Intet i dette direktiv forhindrer medlemsstaterne i under overholdelse af traktatens bestemmelser at opretholde eller indføre forbud mod eller begrænsninger i brugen af sammenligninger i reklame for tjenesteydelser inden for liberale erhverv, uanset om disse forbud pålægges direkte eller af et organ eller en organisation, der i henhold til medlemsstaternes lovgivning har ansvaret for at regulere udøvelsen af et liberalt erhverv.«

12 Medlemsstaternes frist for at gennemføre direktivets bestemmelser var i direktivet fastsat til den 23. april 2000.

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

13 Den 17. juli 1996 anmeldte EPI over for Kommissionen de regler for god patentagentskik, der senest var blevet ændret den 7. maj 1996, med henblik på at opnå negativattest eller, subsidiært, en fritagelse i overensstemmelse med artikel 2 og 4 i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om gennemførelse at traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81).

14 Denne anmeldelse fulgte efter den meddelelse af klagepunkter, der den 18. november 1995 blev fremsendt til EPI af Kommissionen som følge af en klage indgivet den 8. juni 1992 af en europæisk patentfuldmægtig i Det Forenede Kongerige.

15 Den 18. december 1996 fremsendte Kommissionen en påmindelse til EPI. Den anførte bl.a. heri, at hverken bestemmelserne i reglerne for god patentagentskik om forbud mod annoncering, der var vagt og upræcist formuleret, eller kravet om, at medlemmerne skulle anvende rimelige honorarer, kunne fritages.

16 Den 3. april 1997 fremsendte EPI en ny udgave af reglerne for god patentagentskik til Kommissionen, som ikke fandt, at disse regler var tilfredsstillende. Efter drøftelser med Kommissionen fremsendte EPI den 14. oktober 1997 en udgave af reglerne for god patentagentskik med de seneste ændringer af 30. september og 3. oktober 1997.

17 Denne sidste udgave af reglerne for god patentagentskik indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

»Artikel 2 — Annoncering

a) Det er generelt tilladt at annoncere, hvis annonceringen er sand, objektiv og i overensstemmelse med hovedprincipperne, navnlig principperne om loyalitet og overholdelse af tavshedspligten.

b) Følgende former for annoncering er ikke tilladt:

1) sammenligning af to medlemmers tjenester

[...]

3) benævnelse af en anden faglig enhed, medmindre der er indgået en skriftlig samarbejdsaftale mellem medlemmet og denne enhed, og

[...]

Artikel 5 — Forholdet til andre medlemmer

[...]

c) Medlemmerne skal undgå alle former for meningsudveksling med mandanter om konkrete sager, de ved eller har formodning om, at et andet medlem behandler, medmindre mandanten ønsker uafhængig rådgivning eller ønsker at skifte fuldmægtig. Medlemmerne må kun underrette det andet medlem, hvis mandanten er enig heri.

[...]«

18 Den 7. april 1999 vedtog Kommissionen beslutning 1999/267/EF om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag IV/36147 — Regler for god patentagentskik (EPI)) (EFT L 106, s. 14, herefter »beslutningen«).

19 Beslutningens artikel 1 har følgende ordlyd:

»I medfør af EF-traktatens artikel 85, stk. 3, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 3, erklæres bestemmelserne i EF-traktatens artikel 85, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, for uanvendelige på de bestemmelser i [reglerne for god patentagentskik] — i den udgave, som Instituttet af Anerkendte Fuldmægtige ved Den Europæiske Patentmyndighed (EPI) vedtog den 30. september og 3. oktober 1997 — der forbyder medlemmerne at anvende sammenlignende annoncering — artikel 2, litra b), første og tredje afsnit, samt artikel 5, litra c), i det omfang, hvori denne bestemmelse kan hindre eller vanskeliggøre udbud af tjenester til brugere, der tidligere har været klienter hos andre fuldmægtige i en given sag.

Fritagelsen meddeles fra den 14. oktober 1997 til den 23. april 2000.«

20 Ved processkrift indleveret til Rettens Justitskontor den 14. juni 1999 har sagsøgeren anlagt nærværende annullationssøgsmål.

21 Ved telefax modtaget af Rettens Justitskontor den 7. oktober 1999 har sagsøgeren anmodet om fremlæggelse af den udtalelse fra Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål af 17. november 1998, der er omtalt i svarskriftet.

22 Ved skrivelse af 25. oktober 1999 har Kommissionen oplyst, at den under henvisning til artikel 10, stk. 6, i forordning nr. 17 ikke har kompetence til at fremsende denne udtalelse til sagsøgeren.

23 Ved begæring indleveret til Rettens Justitskontor den 27. december 1999 har l'Ordre français des avocats au barreau de Bruxelles anmodet om at måtte intervenere i sagen. Denne anmodning blev forkastet ved kendelse afsagt af formanden for Rettens Anden Afdeling den 22. februar 2000 (ikke trykt i Samling af Afgørelser).

24 Ved særskilt dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 6. marts 2000 har sagsøgeren indgivet begæring om, at gennemførelsen af artikel 1 i Kommissionens beslutning udsættes med virkning fra den 23. april 2000. Ved kendelse afsagt af Rettens præsident den 14. april 2000 i sagen Institut des mandataires agrées mod Kommissionen (sag T-144/99 R, Sml. II, s. 2067) blev begæringen ikke taget til følge, og afgørelsen om sagens omkostninger udsattes.

25 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Anden Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling. Den har som led i foranstaltningerne med henblik på tilrettelæggelse af sagen opfordret parterne til at besvare et spørgsmål under retsmødet.

26 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret Rettens spørgsmål i retsmødet den 9. november 2000.

Parternes påstande

27 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Beslutningen annulleres, for så vidt som den vedrører artikel 2, litra b), første og tredje afsnit, og artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik.

— Der ses i sagen bort fra henvisningerne til udtalelsen fra Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål af 17. november 1998 såvel som fra de argumenter, der i den forbindelse har været fremført vedrørende berettigelsen af, at fritagelsen var tidsbegrænset, og dermed indirekte vedrørende anvendelsen af EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF).

— Subsidiært: Beslutningen annulleres, i det omfang den kun meddeler midlertidig fritagelse fra artikel 2, litra b), første og tredje afsnit, og artikel 5, litra c), i reglerne for god patentskik.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

28 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Formaliteten

29 Kommissionen har under retsmødet udtrykt tvivl om, hvorvidt sagen kan antages til realitetsbehandling, idet den har anført, at beslutningen imødekommer sagsøgerens påstand, da den tager anmodningen om fritagelse til følge.

30 I henhold til procesreglementets artikel 113 kan Retten til enhver tid, også af egen drift, efterprøve, om en sag skal afvises, fordi ufravigelige procesforudsætninger ikke er opfyldt, hvorunder efter fast praksis henhører de betingelser for at antage en sag til realitetsbehandling, der er fastsat i artikel 230, stk. 4, EF (Domstolens dom af 24.3.1993, sag C-313/90, CIRFS m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1125, præmis 23).

31 Retten skal indledningsvis bemærke, at det først var efter, at der var indgivet en klage, og sagsøgeren havde fået tilsendt en meddelelse af klagepunkter, at anmeldelsen af reglerne for god patentagentskik fandt sted med henblik på principalt at opnå negativattest eller, subsidiært, en fritagelse.

32 Det bemærkes endvidere, at meddelelse af en fritagelse er baseret på en forudsætning om, at de omhandlede bestemmelser anses for omfattet af det forbud, der er indført ved artikel 81, stk. 1, EF (Domstolens dom af 13.7.1966, sag 32/65, Italien mod Rådet og Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 293, på s. 297, org.ref.: Rec. s. 563, på s. 590). Kommissionen har følgelig ved i beslutningens artikel 1 at erklære, at traktatens artikel 85, stk. 1, i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, ikke finder anvendelse på de omtvistede bestemmelser i reglerne for god patentagentskik, indirekte, men nødvendigvis afslået sagsøgerens anmodning om en negativattest.

33 Det er herefter uden betydning, at konstateringen af overtrædelsen kun udtrykkeligt fremgår af beslutningens betragtninger, eftersom denne konstatering udgør grundlaget for EPI's forpligtelse til at bringe overtrædelsen til ophør, og konstateringens indvirkning på sagsøgerens retsstilling afhænger ikke af dens placering i beslutningen (jf. i denne retning Domstolens dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, på s. 250, org.ref.: Rec. s. 429, på s. 492).

34 I dette omfang har beslutningen utvivlsomt retligt bindende virkninger, som kan berøre sagsøgerens interesser gennem en væsentlig ændring af hans retsstilling (Domstolens dom af 31.3.1998, forenede sager 68/94 og 30/95, Frankrig m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1375, præmis 62).

35 Sagsøgerens søgsmålsinteresse kan så meget desto mindre betvivles, da en annullation af beslutningen ville medføre, at sagsøgeren på ny befandt sig i den situation, der forelå, før overtrædelsen blev konstateret (jf. i denne retning Domstolens dom af 31.3.1971, sag 22/70, Kommissionen mod Rådet, Sml. 1971, s. 41, præmis 60, org.ref.: Rec. s. 263).

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 1, stk. 1, for så vidt som den vedrører artikel 2 i reglerne for god patentagentskik

36 Sagsøgeren har gjort tre anbringender gældende, henholdsvis tilsidesættelse af begrundelsespligten, tilsidesættelse af direktivets artikel 7, stk. 5, og tilsidesættelse af artikel 81 EF.

Det første anbringende vedrørende tilsidesættelse af begrundelsespligten

Parternes argumenter

37 Sagsøgeren har indledningsvis henvist til undtagelsesbestemmelsen i direktivets artikel 7, stk. 5, og har gjort gældende, at Kommissionen i sin beslutning blot har set bort fra denne bestemmelse med den begrundelse, at den kun finder

anvendelse »under overholdelse af traktatens bestemmelser«. Ifølge sagsøgeren har Kommissionen derved stillet spørgsmålstegn ved selve gyldigheden af direktivets artikel 7, stk. 5, set i forhold til artikel 81 EF. Det tilkommer imidlertid ikke Kommissionen at tage stilling til gyldigheden af en retsakt, der er vedtaget af Parlamentet og Rådet.

38 Eftersom direktivet fastsætter en undtagelse for de liberale erhverv derved, at det åbner mulighed for at forbyde eller begrænse sammenlignende reklame, må det påhvile Kommissionen at forklare, på hvilken måde artikel 2, litra b), første og tredje afsnit, i reglerne for god patentagentskik ud over det egentlige forbud mod sammenlignende annoncering indeholder yderligere bestemmelser, der er i strid med artikel 81, stk. 1, EF.

39 Den manglende forklaring udgør efter sagsøgerens opfattelse en tilsidesættelse af artikel 253 EF.

40 Kommissionen har bestridt, at der foreligger en sådan tilsidesættelse.

Rettens bemærkninger

41 Ifølge fast praksis skal den begrundelse, som kræves i henhold til artikel 253 EF, klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den institution, der har udstedt den anfægtede retsakt, har lagt til grund, således at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og således at Retten kan udøve sin prøvelsesret (Domstolens dom af 29.2.1996, sag C-56/93, Belgien mod Kommissionen, Sml. I, s. 723, præmis 86).

42 I den foreliggende sag vedrører hele beslutningens betragtning 42 spørgsmålet om fortolkningen og virkningen af direktivets artikel 7, stk. 5. I det væsentlige anfører Kommissionen dér for det første, at bestemmelsen ikke indeholder nogen automatisk undtagelse for regler, der stammer fra brancheorganisationer, for det andet, at det ikke er givet, at EPI er en af de sammenslutninger, der er omhandlet i denne artikel i direktivet, og for det tredje, at traktatens artikel 85 under alle omstændigheder fortsat finder anvendelse.

43 Kommissionens betragtninger er således angivet klart og utvetydigt. De indvendinger, som sagsøgeren er fremkommet med, vedrører faktisk ikke begrundelsen for beslutningen, men derimod sagens realitet (jf. i denne retning Rettens dom af 7.11.1997, sag T-84/96, Cipeke mod Kommissionen, Sml. II, s. 2081, præmis 47).

44 Det første anbringende skal følgelig forkastes.

Andet anbringende vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 7, stk. 5

Parternes argumenter

45 Sagsøgeren har først og fremmest gjort gældende, at patentmyndigheden og dermed også EPI — i modsætning til den tvivl herom, som Kommissionen har givet udtryk for i beslutningen — skal sidestilles med et organ eller en

organisation, der i henhold til medlemsstaternes lovgivning har ansvaret for at regulere udøvelsen af et liberalt erhverv i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 7, stk. 5.

46 Sagsøgeren har endvidere gjort gældende, at Kommissionens fortolkning af direktivets artikel 7, stk. 5, berøver bestemmelsen dens effektive virkning og gør den formålsløs. Ved at støtte sig på artikel 81 EF har Kommissionen stillet spørgsmålstegn ved den mulighed for at forbyde sammenlignende reklame for de liberale erhvervs vedkommende, som lovgiver har ønsket.

47 Direktivet giver i realiteten ikke anledning til noget problem i forhold til traktaten på grundlag af retsreglernes rangorden. Da lovgiver fastsatte en mulighed for at forbyde sammenlignende reklame for de liberale erhvervs vedkommende, tog lovgiver artikel 81 EF i betragtning og fandt, at et sådant forbud ikke i sig selv var i strid med denne bestemmelse. Det er således kun, hvis forbuddet mod sammenlignende reklame anvendes for at opnå andre formål end dem, der er begrundet i almindelige samfundsmæssige interesser — f.eks. hvis forbuddet giver anledning til forskelsbehandling — at artikel 81 EF finder anvendelse.

48 Det er Kommissionens opfattelse, at sagsøgerens anbringende er grundløst.

Rettens bemærkninger

49 Som Kommissionen med rette har anført i beslutningens betragtning 42, andet afsnit, er det ikke fornødent at tage stilling til, om EPI skal sidestilles med et organ eller en organisation, der i henhold til medlemsstaternes lovgivning har ansvaret for at regulere udøvelsen af et liberalt erhverv i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 7, stk. 5.

50 Selv om dette skulle være tilfældet, kan en bestemmelse, der er fastsat i medfør af afledt ret, i overensstemmelse med princippet om retsreglernes rangorden ikke hjemle en undtagelse fra en traktatbestemmelse.

51 Direktivets artikel 7, stk. 5, henviser endvidere udtrykkeligt til dette princip. Bestemmelsen fastsætter rent faktisk, at medlemsstaterne kan opretholde eller indføre forbud mod sammenlignende reklame for tjenesteydelser inden for liberale erhverv »under overholdelse af traktatens bestemmelser«.

52 I modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, medfører en sådan fremgangsmåde ikke, at direktivets artikel 7, stk. 5, berøves sin effektive virkning, eller at bestemmelsen må betragtes som ugyldig.

53 Artikel 81 EF kan nemlig kun bringes i anvendelse efter en bedømmelse i hvert enkelt tilfælde med henblik på at fastslå, om de forskellige kriterier, der udgør en forudsætning for bestemmelsens anvendelse, er opfyldt, navnlig med hensyn til de konkrete vilkår, der gælder for anvendelsen af direktivets artikel 7, stk. 5, og de konsekvenser, der følger heraf i hvert enkelt tilfælde. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at en sådan bedømmelse kan resultere i, at artikel 81, stk. 1, EF ikke finder anvendelse.

54 Selv om det antages, at artikel 81 EF hindrer medlemsstaterne i at udnytte direktivets muligheder, kan direktivet ikke begrunde, at der gøres undtagelser fra en traktatbestemmelse.

55 Det andet anbringende kan herefter ikke tiltrædes.

Det tredje anbringende vedrørende tilsidesættelse af artikel 81 EF

Parternes argumenter

56 Sagsøgeren har gjort gældende, at erhvervsetiske regler i overensstemmelse med Domstolens praksis (dom af 3.12.1974, sag 33/74, Van Binsbergen, Sml. s. 1299, af 28.4.1977, sag 71/76, Thieffry, Sml. s. 765, og af 30.11.1995, C-55/94, Gebhard, Sml. I, s. 4165) kan begrundes ud fra almindelige samfundsinteresser. Det må således ud fra rimelighedsbetragtninger (»rule of reason«) antages, at disse regler er uundværlige, og at de af den grund ikke kan henføres under anvendelsesområdet for artikel 81, stk. 1, EF.

57 Forbuddet mod sammenlignende annoncering er således fornødent i forbindelse med en virksomhed, der er reguleret ud fra almene hensyn, og det har ingen skadelig indvirkning på konkurrencen. I det foreliggende tilfælde er forbuddet begrundet i den tilbageholdenhed, den værdighed og den gode kollegiale opførsel, som må være gældende inden for et liberalt erhverv. Forbuddet sikrer den respekt for de erhvervsetiske regler, der må gælde for lovregulerede erhverv, hvis medlemmer udøver en virksomhed i samfundets interesse.

58 Inden for et erhverv som det, der her er tale om, bør fremgangen bero på fortjeneste fremfor på virkningen af reklamekampagner, der gavner de fuldmægtige, som har den største finansielle kapacitet.

59 Det er i øvrigt disse principper, der ligger til grund for det forbud mod sammenlignende reklame inden for de liberale erhverv, som er fastsat i direktivets artikel 7, stk. 5. De tjenesteydelser, der præsteres inden for disse erhverv, indgår i et kompliceret hele og er for størstedelens vedkommende ikke objektivt sammenlignelige.

60 Sagsøgeren har endelig påpeget, at forbuddet mod sammenlignende annoncering mellem fuldmægtige kun har en begrænset rækkevidde. Dette forbud udgør nemlig en begrænset undtagelse til princippet om friheden til at reklamere, og det er fastsat med det ene formål at forhindre illoyal eller vildledende reklame.

61 Kommissionen har gjort gældende, at artikel 2, litra b), første og tredje afsnit, i reglerne for god patentagentskik indeholder et forbud mod sammenlignende annoncering, der som sådan udgør en begrænsning af konkurrencen.

Rettens bemærkninger

62 Indledningsvis bemærkes, at sagsøgeren hverken har bestridt afgrænsningen af det i sagen omhandlede marked, at handelen mellem medlemsstaterne er påvirket, at sagsøgeren er en sammenslutning af virksomheder i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 81, stk. 1 EF, eller at reglerne for god patentagentskik er vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder i denne bestemmelses forstand.

63 I den foreliggende sag skal der følgelig kun tages stilling til, om de omtvistede bestemmelser i artikel 2 i reglerne for god patentagentskik begrænser konkurrencen i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 81, stk. 1, EF, i det omfang de forbyder sammenlignende annoncering mellem godkendte fuldmægtige.

64 I denne henseende kan det ikke godtages, at bestemmelser, som regulerer udøvelsen af et erhverv, principielt ikke omfattes af anvendelsesområdet for artikel 81, stk. 1 EF, alene som følge af, at reglerne af de kompetente organer kvalificeres som »erhvervsetiske«.

65 Kun ved en konkret bedømmelse af hvert enkelt tilfælde er det muligt at tage stilling til, om en sådan bestemmelse er gyldig i forhold til den nævnte bestemmelse i traktaten, hvorved der navnlig skal tages hensyn til, hvilken indvirkning bestemmelsen har på handlefriheden for medlemmerne af denne erhvervsgruppe, på organisationen af dette erhverv samt på modtagerne af de omhandlede tjenesteydelser.

66 Den retspraksis, som sagsøgeren har påberåbt sig til støtte for sin argumentation, er desuden ikke relevant. De påberåbte domme omhandler nemlig principperne om etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser. Det fremgår af dommene, at erhvervsetiske regler, der er gældende i en medlemsstat, og som er begrundet ud fra almindelige samfundsmæssige hensyn, finder anvendelse på erhvervsdrivende, som rejser til denne medlemsstat for at udøve deres erhverv dér, uden at disse principper derved tilsidesættes. Heraf kan der dog ikke drages nogen paralleller til spørgsmålet om anvendelsen af artikel 81, stk. 1, EF i den foreliggende sag.

67 Når EF-traktatens fædre har haft til hensigt at undtage visse aktiviteter fra konkurrencereglernes anvendelsesområde eller har ønsket, at der skulle gælde en særlig ordning for disse aktiviteter, har de fastsat en udtrykkelig bestemmelse herom. Dette er tilfældet for så vidt angår produktionen af og handelen med landbrugsprodukter (artikel 36 EF) (Domstolens dom af 30.4.1986, forenede sager 209/84-213/84, Asjes m.fl., Sml. s. 1425, præmis 40) og produktionen af og handelen med våben og krigsmateriel (artikel 296 EF).

68 Under disse omstændigheder skal det undersøges, om Kommissionen med rette har anset de omtvistede bestemmelser i artikel 2 i reglerne om god patentagentskik for at begrænse konkurrencen i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 81, stk. 1, EF.

69 Det fremgår navnlig af beslutningens betragtning 43-46 og af artikel 1 i beslutningens konklusion, at artikel 2, litra b), i reglerne for god patentagentskik indeholder et forbud mod sammenlignende annoncering mellem fuldmægtige både i bestemmelsens første og tredje afsnit.

70 Det nævnte tredje afsnit omhandler imidlertid hverken sammenlignende annoncering eller relationerne mellem EPI's medlemmer, men kun »benævnelse af en anden faglig enhed, medmindre der er indgået en skriftlig samarbejdsaftale mellem medlemmet og denne enhed«. Denne bestemmelse har således til formål at forhindre, at en fuldmægtig med urette påberåber sig erhvervsmæssige forbindelser.

71 Det er følgelig med urette, at Kommissionen antog, at dette afsnit indeholder en konkurrencebegrænsning, og at afsnittet følgelig er uforeneligt med traktatens artikel 85, for så vidt som det angiveligt forbyder sammenlignende annoncering mellem fuldmægtige. Beslutningens artikel 1 er for så vidt ugyldig.

72 Hvad angår det egentlige forbud mod sammenlignende annoncering i artikel 2, litra b), første afsnit, i reglerne om god patentagentskik skal det for det første bemærkes, at annoncering er en vigtig faktor for konkurrencen på et bestemt marked, idet den gør det lettere at få kendskab til de forskellige forretningsdrivendes fortrin, til kvaliteten af deres ydelser og til deres priser herfor.

73 Endvidere medfører sammenlignende annoncering, som finder sted under loyale omstændigheder og efter passende regler, bl.a. øget information for brugerne og bidrager til valget af en anerkendt fuldmægtig, som de kan henvende sig til inden for hele Fællesskabet.

74 Følgelig begrænser et rent forbud mod sammenlignende annoncering mulighederne for, at de mest effektive fuldmægtige kan udvikle deres tjenesteydelser. Følgen heraf bliver bl.a., at hver anerkendt fuldmægtigs kundekreds fæstnes inden for det enkelte nationale marked.

75 Det er således med rette, at Kommissionen i beslutningen har angivet de positive virkninger, som en loyal og relevant sammenlignende annoncering har på konkurrencen (betragtning 41), og de konkurrencebegrænsninger, som et absolut forbud mod en sådan annoncering omvendt medfører.

76 Sagsøgerens argument om, at »fremgangen bør bero på fortjeneste fremfor på virkningen af reklamekampagner, der gavner de fuldmægtige, som har den største finansielle kapacitet«, kan ikke godtages. Det er tilstrækkeligt hertil blot at bemærke, at ifølge dette argument skulle alle former for annoncering udelukkes, så snart den favoriserer fuldmægtige, der har en stærk økonomisk stilling. Det fremgår tværtimod af artikel 2, litra a), i reglerne om god patentagentvirksomhed, at fuldmægtigene generelt har tilladelse til at annoncere.

77 Sagsøgeren har desuden anført, at forbuddet mod sammenlignende annoncering er begrundet i den »tilbageholdenhed«, den »værdighed« og den »gode kollegiale opførsel«, som må være gældende inden for et erhverv som det her omhandlede.

78 Da det imidlertid ikke er blevet påvist, at et absolut forbud mod sammenlignende annoncering er objektivt nødvendigt for at bevare det berørte erhvervs værdighed og fagetiske niveau, kan sagsøgerens argumentation ikke anfægte beslutningens lovlighed.

79 Det er således ikke godtgjort, at Kommissionen anlagde en urigtig vurdering, da den fastslog, at et ubetinget forbud mod sammenlignende annoncering mellem anerkendte fuldmægtige var omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1.

80 Påstanden om annullation af beslutningens artikel 1, for så vidt som den vedrører artikel 2, litra b), første afsnit, i reglerne for god patentagentskik, må derfor forkastes.

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 1, stk. 1, for så vidt som den vedrører artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik

Parternes argumenter

81 Sagsøgeren har gjort gældende, at der foreligger en tilsidesættelse af EF-traktaten og af direktivet.

82 Sagsøgeren har endvidere gjort gældende, at artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik er en klassisk erhvervsetisk bestemmelse, der gælder inden for alle liberale erhverv.

83 Under henvisning til disse erhvervs særlige karakter og navnlig den særlige karakter af deres erhvervsetiske regler, der er anerkendt i retspraksis (jf. præmis 56 ovenfor), har sagsøgeren hævdet, at den omtvistede bestemmelse ikke begrænser konkurrencen.

84 Det er i øvrigt kun en fuldmægtigs »aktive opsøgning« af andre fuldmægtiges klienter i samme sag, som er forbudt, hvilket er en væsentlig etisk pligt, som er nødvendig inden for alle liberale erhverv, og som er berettiget ud fra principperne om tilbageholdenhed og loyalitet. Dette forbud påvirker ikke konkurrencen, da

en ny fuldmægtig kan gå ind i sagen på klientens opfordring eller udsættes for konkurrence fra andre fuldmægtige i forbindelse med samme sag. Enhver fuldmægtigs klient kan ligeledes være mål for et tilbud i en annonce fra en anden fuldmægtig, eftersom annoncering generelt er tilladt.

85 Forbuddet mod at opsøge en anden fuldmægtigs klient er berettiget, såvel når der er tale om en sag, der er under behandling — hvilket Kommissionen har anerkendt — som når der er tale om en sag, der er afsluttet. Forbuddets eneste formål er at hindre, at der udvikles en illoyal praksis mellem anerkendte fuldmægtige, da en aktiv opsøgning af en anden fuldmægtigs klient vedrørende en sag, som enten er under behandling, eller som er afsluttet, kun kan opfattes som udtryk for en kritisk holdning, der strider mod de grundlæggende principper om loyalitet og kollegial optræden.

86 Kommissionen har i det væsentlige anført, at den omtvistede bestemmelse i det mindste udgør en hindring for, at en fuldmægtig kan tilbyde sine tjenesteydelser i forbindelse med en sag, som allerede har været behandlet, og at han kan bevise sine kvalifikationer, hvilket gør det sværere for ham at komme i kontakt med en anden fuldmægtigs tidligere klienter.

87 Klientens adgang til at skifte fuldmægtig eller anmode om uafhængig rådgivning opvejer ikke denne vanskelighed, idet dette forudsætter, at klienten selv tager et initiativ på baggrund af sin egen opfattelse, uden at han kan gøre brug af rådgivning fra fagkyndige, der tilbydes uopfordret.

88 Henset til den upræcise ordlyd af artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik kan denne bestemmelse udgøre en alvorlig hindring for etableringen af erhvervsmæssige kontakter til andre fuldmægtiges tidligere klienter. Der er ikke som hævdet af sagsøgeren kun tale om at begrænse en fuldmægtigs ret til opsøge en anden fuldmægtigs klient i samme sag.

Rettens bemærkninger

89 Det er ubestridt, at Kommissionen ikke har taget forbehold over for artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik, for så vidt som bestemmelsen indebærer et »forbud mod uopfordret at tilbyde tjenester for sager, der er under behandling hos en anden fuldmægtig« (beslutningens betragtning 37).

90 Kommissionen har til gengæld gjort indsigelse for så vidt angår sager, der er færdigbehandlet.

91 Det bemærkes indledningsvis, at artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik ikke — i modsætning til det, der er anført i beslutningens betragtning 37, første punktum — indeholder noget »forbud mod, at en fuldmægtig henvender sig til en anden fuldmægtigs klient [...] når den anden fuldmægtigs behandling af denne klients sag er afsluttet«.

92 Det fremgår således faktisk af ordlyden af artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik, at denne bestemmelse kun forbyder en fuldmægtig — når han tilbyder sine tjenester til en anden fuldmægtigs klient — at have en meningsudveksling med denne klient om en bestemt sag og så meget mere at benytte sig af sagen til at etablere kontakt med denne klient.

93 Kommissionen har imidlertid præciseret sine klagepunkter i beslutningens betragtning 37, andet afsnit. Den har dér anført, at »forbuddet mod, at en fuldmægtig har en meningsudveksling med en potentiel klient om en bestemt sag, der før er blevet behandlet af en anden fuldmægtig, betyder, at den anerkendte fuldmægtig vanskeligt kan tilbyde at behandle nye sager, der måtte have relation

til den specifikke sag, og han vil have vanskeligheder med at etablere nogen form for professionel kontakt med klienten«. Det er i dette omfang, at Kommissionen i beslutningens artikel 1 har fastslået, at artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik er uforenelig med traktatens artikel 85.

94 Retten kan ikke give Kommissionen medhold heri, da artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik ikke har den rækkevidde, som Kommissionen tillægger den.

95 Som det allerede er blevet anført, indeholder denne artikel ikke et forbud mod, at der afgives tilbud på tjenesteydelser. Den indeholder heller ikke et forbud mod, at en fuldmægtig i forbindelse med opsøgende virksomhed over for en anden fuldmægtigs klient fremhæver alle relevante omstændigheder, såsom hans erfaring, hans kvalifikationer, hans uddannelse eller prisen for hans ydelser. Bestemmelsen er heller ikke til hinder for en meningsudveksling, selv ikke vedrørende en bestemt sag, hvis klienten ønsker en uafhængig udtalelse eller giver udtryk for, at han vil skifte fuldmægtig.

96 Artikel 5, litra c), i reglerne om god patentagentskik forbyder kun meningsudveksling med en klient på en fuldmægtigs initiativ vedrørende en bestemt sag, der er afsluttet, og som har været behandlet af en anden fuldmægtig, og dette forbud kan ophæves af klienten.

97 På denne baggrund er det med urette, at Kommissionen med henvisning til navnlig denne bestemmelse har fastslået, at de fuldmægtiges »mulighed for at tilbyde tjenester til potentielle klienter (nationale eller udenlandske), der tidligere har været klienter hos en anden fuldmægtig i en given sag, begrænses betragteligt« (beslutningens betragtning 43).

98 Faktisk er formålet med artikel 5, litra c), i reglerne om god patentagentskik, som det fremgår af artiklen set i sin helhed, at hindre, at en fuldmægtig i forbindelse med afgivelse af et tilbud om udførelse af tjenesteydelser til en klient, nedværdiger en kollega ved at stille spørgsmålstegn ved denne kollegas handlemåde i en sag, der er afsluttet.

99 På grundlag af alle disse omstændigheder må det fastslås, at det var på baggrund af en fejlagtig analyse af artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik, at Kommissionen fastslog, at bestemmelsen udgjorde en konkurrencebegrænsning i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand.

100 Under disse omstændigheder skal beslutningens artikel 1 annulleres, for så vidt som den vedrører artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik.

Den subsidiære påstand om annullation af beslutningens artikel 1, stk. 2, for så vidt som den kun tildeler en midlertidig fritagelse

101 Henset til de ovennævnte bemærkninger skal der kun ske en undersøgelse af den subsidiære påstand, for så vidt som den vedrører artikel 2, litra b), første afsnit, i reglerne for god patentagentskik.

102 Sagsøgeren har fremført tre anbringender, der henholdsvis vedrører tilsidesættelse af begrundelsespligten, tilsidesættelse af artikel 81, stk. 3, EF og tilsidesættelse af artikel 8 i forordning nr. 17.

Første anbringende vedrørende tilsidesættelse af begrundelsespligten

103 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen i beslutningen ikke har forklaret, hvorfor betingelserne for at opnå fritagelse ikke længere er opfyldt ved udløbet af den i artikel 1, stk. 2, omhandlede overgangsperiode, dvs. den 23. april 2000.

104 Dette anbringende må forkastes.

105 I beslutningens betragtning 48 har Kommissionen forklaret, at datoen den 23. april 2000 er blevet valgt, bl.a. fordi dette er fristen for medlemsstaternes gennemførelse af direktivets bestemmelser i national ret.

106 Beslutningen indeholder således i overensstemmelse med artikel 253 EF en klar og utvetydig angivelse af Kommissionens betragtninger.

Det andet anbringende vedrørende tilsidesættelse af artikel 81, stk. 3, EF

Parternes argumenter

107 Sagsøgeren har indledningsvis anført, at Kommissionen i svarskriftet har henvist til det synspunkt, som flere medlemsstater gav udtryk for på mødet i Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål 17. november 1998. Kommissionen har imidlertid på trods af sagsøgerens begæring herom afvist at fremlægge den udtalelse, der blev afgivet af udvalget, med den begrundelse, at dokumentet ikke var offentligt. Sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til, at Domstolen i dom af 7. juni 1983 i sagen Musique diffusion française m.fl. mod Kommissionen (forenede sager 100/80-103/80, Sml. s. 1825) har fastslået, at en udtalelse som den, der er omhandlet i den foreliggende sag, ikke kan inddrages under retsforhandlingerne med henvisning til artikel 10, stk. 6, i forordning nr. 17. Med andre ord har Kommissionen i sine skriftlige indlæg — i strid med kontradiktionsprincippet og retten til at tage til genmæle over for modpartens argumenter — henvist til uddrag fra et dokument, som Kommissionen vidste, at den ikke kunne fremlægge for Retten.

108 Ifølge sagsøgeren må Retten derfor se bort fra enhver henvisning til den omhandlede udtalelse og fra de af Kommissionens argumenter, der støtter sig på denne udtalelse.

109 Sagsøgeren har vedrørende realiteten gjort gældende, at alle betingelserne i artikel 81, stk. 3, EF for at give en varig fritagelse er opfyldt. Ved at afvise at give en sådan fritagelse har Kommissionen efter sagsøgerens opfattelse tilsidesat denne traktatbestemmelse.

110 For det første bidrager artikel 2, litra b), første afsnit, i reglerne for god patentagentskik til at forbedre fordelingen af de omhandlede tjenesteydelser og/eller til at fremme den økonomiske udvikling, samtidig med at bestemmelsen sikrer forbrugerne en rimelig andel af den fordel, der derved opnås, jf. ordlyden af artikel 81, stk. 3, EF.

111 Den omhandlede bestemmelse udgør en erhvervsetisk forpligtelse, hvis formål er at sikre, at den etik og de grundlæggende principper, som regulerer et liberalt erhverv, respekteres. Det grundlæggende formål er således at sikre en løbende forbedring af den fuldmægtiges tjenesteydelser til direkte fordel for klienterne.

112 Forbuddet mod sammenlignende annoncering medfører en forbedring af de tjenesteydelser, der præsteres af erhvervsdrivende, hvis opgave det er at udarbejde ansøgninger om europæisk patent på vegne af deres klienter og varetage disse klienters interesser over for patentmyndighedens organer.

113 I realiteten er det svært at foretage en objektiv sammenligning af de tjenesteydelser, som præsteres af de fuldmægtige, på grund af ydelsernes kompleksitet. Selv priserne for disse ydelser er umulige at sammenligne, eftersom de ud over tidsforbruget afhænger af en række faktorer såsom den fuldmægtiges kompetence, hans erfaring osv. Enhver sammenligning kan derfor være vildledende og stride imod artikel 3a i direktivet.

114 Det tab af energi og tid, der ville følge af et forgæves forsøg på at sammenligne EPI's medlemmers virksomhed, ville derudover forringe kvaliteten af deres ydelser og ville kunne bidrage til at forvrænge det billede, som disse erhvervsdrivende giver offentligheden af de institutioner, som deltager i retsanvendelsen på dette område. Hvis sammenlignende annoncering fandt sted, ville den i sidste ende kun være til gavn for fuldmægtige, som har en meget stærk stilling på markedet, og som har store økonomiske ressourcer, og vil ramme andre fuldmægtige, som i så fald ville forsvinde fra markedet.

115 Forbuddet mod sammenlignende annoncering forhindrer, at forbrugerne kommer til at betale prisen for en sådan annoncering, og at de kommer til at spilde tid med at lede efter sammenlignelige faktorer, der i praksis er umulige at finde.

116 For det andet er den omhandlede bestemmelse nødvendig i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 81, stk. 3, EF, henset til de særegne træk ved de fuldmægtiges erhverv, der »er et led i en virksomhed, der er begrundet i almene samfundsmæssige interesser«.

117 For det tredje bliver konkurrencen ikke sat ud af kraft for en betydelig del af de berørte tjenesteydelsers vedkommende. Bortset fra at EPI's medlemmer er afskåret fra at anvende visse metoder ved annoncering og tilbud af tjenesteydelser, har de fortsat frihed til at konkurrere indbyrdes på en række andre områder.

118 Sagsøgeren har endelig anført, at den løsning, der er fastsat i beslutningen, fra og med den 23. april 2000 vil medføre, at de anerkendte fuldmægtige, der vil få adgang til sammenlignende annoncering, vil være stillet anderledes end andre frie erhverv, som f.eks. advokater og rådgivere med hensyn til industriel ejendomsret, for hvilke der stadig gælder et forbud mod denne form for annoncering i en række medlemsstater.

119 Kommissionen har gjort gældende, at den i forbindelse med fastsættelse af varigheden af en fritagelse råder over et skøn, som kun kan være genstand for en begrænset domstolsprøvelse (Rettens dom af 15.7.1994, sag T-17/93, Matra Hachette mod Kommissionen, Sml. II, s. 595).

120 Som svar på sagsøgerens indvending mod henvisningen til udtalelsen fra Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål har Kommissionen anført,

at den omstændighed, at udtalelsen ikke fremlægges i sagen, ikke strider mod kontradiktionsprincippet (dommen i sagen Musique diffusion française m.fl. mod Kommissionen, præmis 36). Undtagelsens varighed er desuden kun fastsat ud fra de hensyn, som er angivet i beslutningens betragtning 48.

121 I den foreliggende sag har Kommissionen fundet, at en fritagelse til den 23. april 2000 — selv om den var af kortere varighed — var tilstrækkelig til, at de fuldmægtiges og forbrugerne gradvist kunne tilpasse sig den nye situation.

122 Kommissionen har anført, at stort set alle de argumenter, som sagsøgeren har fremført med henblik på at påvise, at forbuddet mod sammenlignende annoncering varigt opfylder de krav, der er fastsat i artikel 81, stk. 3, EF, vedrører det første af disse krav, nemlig kravet om, at aftalen eller vedtagelsen skal bidrage til at forbedre produktionen eller fordelingen af varerne eller til at fremme den tekniske eller økonomiske udvikling. Disse argumenter er imidlertid ikke overbevisende. Visse argumenter har til formål at stille spørgsmålstegn ved, om de fuldmægtige er virksomheder i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 81 EF. Andre udgør vage, værdiladede udtryk, som bekæmper selve begrebet sammenlignende reklame — uanset erhverv — på trods af, at fællesskabslovgiver har haft den modsatte opfattelse. Denne kritik rammer endvidere ved siden af, når der henses til de strenge betingelser, der ifølge direktivet gælder for sammenlignende reklame. Endelig vedrører andre argumenter annoncering i almindelighed, selv om visse former for annoncering er tilladt i henhold til reglerne om god patentagentskik.

123 Hvad angår de argumenter, som mere specifikt sætter spørgsmålstegn ved, om sammenlignende annoncering kan anvendes i forbindelse med det erhverv, som udøves af anerkendte fuldmægtige, såsom vanskeligheden ved objektivt at sammenligne priserne eller risikoen for vildledende annoncering, har Kommissionen gjort gældende, at der er taget hensyn til disse argumenter med de strenge kumulative betingelser, der skal være opfyldt for, at sammenlignende annoncering er tilladt i henhold til direktivet.

124 Kommissionen har endelig imødegået sagsøgerens indvending vedrørende den forskel, der fra den 23. april 2000 vil være mellem de fuldmægtiges situation og andre liberale erhvervs situation. Denne forskel er ifølge Kommissionen alene et resultat af den ufuldstændig harmonisering af medlemsstaternes nationale ret og ikke et resultat af beslutningen.

Rettens bemærkninger

125 Det fremgår af beslutningens artikel 1, at bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, i medfør af traktatens artikel 85, stk. 3, er blevet erklæret uanvendelige på artikel 2, litra b), første afsnit, i reglerne for god patentagentskik.

126 Fritagelsen er meddelt indtil den 23. april 2000.

127 Sagsøgeren har med sin argumentation forsøgt at påvise, at den omtvistede bestemmelse i reglerne for god patentagentskik opfylder betingelserne for at opnå fritagelse.

128 Eftersom det fremgår af Kommissionens beslutning, at dette er tilfældet, er en sådan argumentation formålsløs. Sagsøgerens indvending kan kun vedrøre varigheden af fritagelsen.

129 I denne forbindelse bemærkes, at en fritagelse skal være af tilstrækkelig lang varighed til at give de fritagne virksomheder mulighed for at realisere de fordele, som berettiger til fritagelsen (Rettens dom af 15.9.1998, forenede sager T-374/94, T-375/94, T-384/94, og T-388/94, European Night Services m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 3141, præmis 230).

130 I den foreliggende sag består den væsentlige fordel ifølge beslutningen i, at der fastsættes en rimelig overgangsperiode. Til dette formål har Kommissionen valgt den 23. april 2000, der er den dato, hvor fristen for at gennemføre direktivet udløber.

131 Sagsøgeren har imidlertid ikke fremført noget særskilt argument med henblik på at påvise, at Kommissionen ved at vælge denne dato, der ligger mere end et år efter beslutningens vedtagelse, har foretaget et åbenbart urigtigt skøn.

132 Anbringendet må således forkastes.

133 Det må i øvrigt konstateres, at Kommissionen i svarskriftet har fremført et argument, der støttes på et dokument, som den vidste, at sagsøgeren ikke kunne få kendskab til. Mens den manglende fremlæggelse af udtalelsen fra Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål ikke er i strid med kontradiktionsprincippet under den administrative del af en procedure vedrørende anvendelse af artikel 81 EF (Musique diffusion française-dommen, præmis 36), kan en part i en retssag til gengæld ikke — medmindre der foreligger særlige omstændigheder — til støtte for sin argumentation påberåbe sig et dokument, som parten ikke har adgang til at fremlægge under retssagen, da dette ville være i strid med kontradiktionsprincippet.

134 Det fremgår imidlertid af det tidligere anførte, at denne konstatering ikke har nogen betydning for sagen, idet dokumentet ikke er nødvendigt for at kunne tage stilling til det her omhandlede anbringende.

Tredje anbringende vedrørende tilsidesættelse af artikel 8 i forordning nr. 17

135 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat artikel 8 i forordning nr. 17. Selv om Kommissionen udtrykkeligt fandt, at betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, var opfyldt, har den kun meddelt en midlertidig fritagelse uden mulighed for forlængelse.

136 I henhold til artikel 8, stk. 1 og 2, i forordning nr. 17 træffes en beslutning om fritagelse »[kun] for et bestemt tidsrum«, og den »kan efter begæring fornyes, såfremt betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, stadig er opfyldt«.

137 I den foreliggende sag blev der meddelt en fritagelse indtil den 23. april 2000, og der var intet, der forbød sagsøgeren at fremsætte en begæring over for Kommissionen om fornyelse af beslutningen.

138 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

Sagens omkostninger

139 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 3, første led, kan Retten fordele sagens omkostninger, hvis hver af parterne taber på et eller flere punkter.

140 I den foreliggende sag finder Retten, at hver af parterne skal bære sine egne omkostninger, inklusive de omkostninger, de har afholdt i forbindelse med sagen om foreløbige forholdsregler.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Anden Afdeling)

1) **Artikel 1 i Kommissionens beslutning 1999/267/EF af 7. april 1999 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag IV/36147 — Regler for god patentagentskik (EPI)) annulleres, for så vidt som den vedrører artikel 2,**

litra b), tredje afsnit, og artikel 5, litra c), i reglerne for god patentagentskik fra Instituttet af anerkendte fuldmægtige ved Den Europæiske Patentmyndighed.

2) I øvrigt frifindes Kommissionen.

3) Hver part bærer sine egne omkostninger, inklusive de omkostninger, der er afholdt i forbindelse med sagen om foreløbige forholdsregler.

Meij Potocki Pirrung

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 28. marts 2001.

H. Jung

Justitssekretær

A.W.H. Meij

Afdelingsformand